

**T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

UYUMSUZ ÇOCUKLAR

Ankara, 2014

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. UYUMSUZ ÇOCUKLAR	3
1.1. Uyum.....	3
1.2. Uyumsuzluk	4
1.2.1. Uyumsuzluk Sebepleri.....	4
1.2.2. Kalıtım.....	5
1.2.3. Bedensel Problemlere Bağlı Nedenler.....	5
1.2.4. Temel İhtiyaçların Doyurulmaması	6
1.2.5. Çevre ve Sosyoekonomik Nedenler.....	7
1.2.6. Yanlış Eğitim.....	7
1.3. Uyum Sorunları açısından Koruyucu Etkenler	8
UYGULAMA FAALİYETİ	9
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	11
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	13
2. ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE UYUM SORUNLARI.....	13
2.1. Duyusal Gelişimle İlgili Problemler	13
2.1.1. Kaygı	13
2.1.2. Korku	15
2.1.3. Öfke Nöbetleri	18
2.1.4. İnatçılık.....	19
2.1.5. Saldırganlık.....	21
2.1.6. Utangaçlık.....	23
2.1.7. Kıskançlık.....	24
2.2. Alışkanlık ve Eğitim Problemleri.....	26
2.2.1. Tikler	26
2.2.2. Parmak Emme.....	27
2.2.3. Tırnak Yeme	29
2.2.4. Yalancılık (Hayal Kurma)	30
2.2.5. Altını İslatma (Enürezis).....	32
2.2.6. Dışkı Kaçırma (Enkopresis)	34
2.2.7. Çalma.....	35
2.2.8. Mastürbasyon.....	36
UYGULAMA FAALİYETİ	38
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	40
CEVAP ANAHTARI.....	44
KAYNAKÇA	46

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Uyumsuz Çocuklar
MODÜLÜN TANIMI	Çocuklarda uyumsuz davranışlar, uyumsuzluk nedenleri ve uyumsuz çocukların özellikleri konuların yer aldığı, bu çocukların özelliklerine uygun etkinlik planlama, araç-gereç hazırlama gibi bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Toplum ve Çocuk modülünü başarmış olmak
YETERLİK	Uyumsuz çocukların özelliklerini tanımak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında uyumsuz çocukların özelliklerini tanıyabileceksiniz. Amaçlar 1. Uyumsuz çocukların özelliklerine uygun etkinlik planı hazırlayabileceksiniz. 2. Uyumsuz çocukların özelliklerine uygun araç gereçleri hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, duyuru panosu, uyarıcı resimler, konuya yönelik CD, VCD, tahta, kalem vb.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan, her faaliyetten sonra verilen ölçme araçları ile kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modülün sonunda, size ölçme aracı (test, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk, doğduğu günden itibaren ailesi ve yakın çevresi ile iç içedir. Fiziksel temas, onay sözleri, nitelikli zaman geçirme, ödül ve cezanın doğru ve zamanında verilmesi, tutarlı davranışlar ve demokratik tutum çocukta istenilen davranışların ortaya çıkması için çok önemlidir. Tüm bu sayılanlar sevgi içinde olduğunda başarılı olur. Çünkü sevgi tüm kapıları açar ve çocuğa güven duygusu verir.

Güven duygusu gelişmiş çocuk mutludur, diğer insanlarla iyi ilişkiler kurar ve devam ettirir. Kendisiyle ve çevresiyle barışıktır, kimseyi hataları için küçümsemez, eleştirmez, yenilikçi ve cesaretlidir. Bütün bu özellikleri onu başarıya ve mutluluğa götürür. Çocuklarda görülen uyum problemlerinin nedenleri incelendiğinde, sevgi yetersizliğinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kalıtım, bedensel hastalıklar, yanlış eğitim, çevre ve sosyoekonomik faktörler de uyumsuz davranışlara neden olmaktadır. Ancak siz de bu modülle göreceksiniz ki sevgi, anlayış, doğru model olma ve sabırla pek çok problem kendiliğinden ortadan kalabilmektedir.

Bu modül ile; uyum ve uyumsuzluk kavramları, uyumsuzluk nedenleri, çocukta uyum sorunları ve çözüm yolları hakkında bilgi edinecek ve öğrendiğiniz bilgileri kendiniz ve çevrenizde okul öncesi eğitim kurumlarında, özel eğitim merkezlerinde kullanabilecek ve bu konuda araştırma yapmaya yönelebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda, uygun ortam sağlandığında uyumsuz çocukların özelliklerine uygun etkinlik planı hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Uyum, uyumsuzluk, uyumsuzluk nedenleri ve çocuk uyumsuzlukları hakkında, kaynak kitaplardan ve İnternette bilgi ediniz.
- Topladığınız bu bilgileri çevrenizde gördüğünüz örnekler ve gazete-dergilerde çıkan haberlerle zenginleştirerek raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. UYUMSUZ ÇOCUKLAR

1.1.Uyum

Kuşkusuz hepimiz doğduğumuz günden itibaren çevremizle uyumlu ilişkiler kurmaya çalışırız. Bu uyum sürecinde ne kadar başarılıysak kendimizi o kadar rahat ve mutlu hissederiz. Çünkü insan sosyal bir varlıktır.

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerle kendi benliği ve içinde bulunduğu çevresi arasında dengeli bir ilişki kurmasına denir. Yani insanın kendisi ve çevresiyle barışık olması, sağlıklı ilişkiler kurup devam ettirebilmesidir. Çocuğun topluma uyumu sosyalleşme süreci içerisinde gerçekleşir.

Örnek hikâye:

“Ülkenin birinde bilge bir kral varmış. Ülkesinde herkesin mutlu yaşadığı bu bilge krala, bir gün kötü bir haber iletilmiş. Krala düşman olan bir büyücü, ülkenin bütün su kaynaklarına ve kuyularına büyü su katmış. Sudan içen herkes bir bir delirmiş.

Kısa sürede kral ve yöneticilerden başka ülkede dengeli tek bir kişi kalmamış. Çok geçmeden deliren halk kralın iyi yönetimine baş kaldırmış. Bunu gören kral o büyülü sudan getirtmiş. Hem kendi içmiş hem de yöneticilere içirtmiş. Böylece o ülkede yönetenlerle yönetilenler arasındaki denge yeniden kurulmuş” (Halil Cibran`ın bir öyküsünden)

Resim 1.1: Uyumun farklı yaşlara etkisinin önemi

1.2. Uyumsuzluk

Uyumsuzluk, bireyin kendisi ve çevresiyle sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurma ve devam ettirmede zorluk çekmesi şeklinde açıklanabilir. Çevremizde uyumsuz davranışlar gösteren çocuklar genellikle yaramaz, huysuz, sinirli, geçimsiz olarak adlandırılırlar. Oysa çocuğun gösterdiği olumsuz her davranış uyumsuzluk göstergesi değildir. Hızlı büyüme ve gelişme içinde olan çocukta, her yeni gelişmeyle birlikte değişik şartlar ve güçlükler yeni bir uyum çabası gerektirir. Bu dönemde de geçici uyum bozuklukları görülebilir.

Çocukta uyumsuzluğun olduğunu düşünmeden önce bazı noktalara dikkat etmek gerekir. Örneğin, çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi uyum sorunlarına sahip olup olmadığını belirlemede göz önüne alınması gereken önemli bir noktadır. Belirli dönemlerde gelişimsel özellik olarak yaşanan olumsuz davranışlar uyumsuzluk olarak algılanmamalıdır. Örneğin, 2-4 yaş arası inatçılık genel olarak çocuklarda görülen gelişimsel bir özelliktir. Yine 3-6 yaş arasındaki cinsel kimlik ve özdeşimle ilgili sorunları geçici olabilir ve tek başına uyum problemi olarak düşünülmemelidir.

Okul öncesi dönemde, zaman zaman çocuklar hayali yalanlar söylerler, bu normal bir davranıştır. Fakat ileri ki yaşlarda çocukların sürekli olarak yalan söylemesi, çocukta bir uyum sorunu olduğunun bir göstergesi olarak dikkate alınmalıdır. Bunun gibi çocuğun tuvalet alışkanlığını kazandıktan sonra, sık sık altını ıslatması, saldırgan davranışlarının süreklilik göstermesi uyum sorunlarına örneklerdir. Yine örneğin 5-6 yaşlarında bir çocuğun yeni bir kardeşi olduğunda ilk günlerde kıskançlık, huysuzluk gibi davranışlar göstermesi normal sayılabilir. Fakat bu davranışların sürekli olması uyumsuzluk olarak nitelenebilir.

'Kusursuz olsaydık, başkalarının kusurlarını bulup çıkarmaya bu kadar meraklı olmazdık.'

La Rachevoucauld

1.2.1. Uyumsuzluk Sebepleri

Çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri ve çevresel etmenler uyumlu içinde olması için önemlidir. Uyum, başarıyı, hayattan zevk almayı, problem çözebilme yeteneğini, doğru karar

verme gücünü artırmaktadır. İşte bu olumlu sonuçlara ulaşabilmek için çocuğun yaşadığı uyumsuzluk nedenleri araştırılıp, kontrol altına alınmalıdır. Uyumsuzluk nedenlerini açıklamadaki problemlerden biri, insan davranışlarının tek bir nedeninin olmamasıdır. Örneğin; saldırgan davranışlar gösteren bir çocuğun bu davranışının nedeni, arkadaşları ile yaşadığı olumsuz yaşantılar ya da daha önce temel ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması olabilir.

Bazen de uyumsuz davranış olarak açıklanmayacak bir davranış çevrenin olumsuz yaklaşımı sonucu uyumsuz davranış olarak yerleşebilir. Örneğin; ergenlik çağındaki bir gencin kendini kanıtlamak, var olduğunu göstermek için yaptığı çabalarla alay edilmesi uyum problemlerine neden olabilmektedir.

Resim 1.2: İçinde yaşadığımız topluma uyumun etkisi

Çocuklarda uyum ve davranış bozukluklarının nedenleri tam olarak verilememekle birlikte biyolojik ve çevresel faktörlerin bu sorunların ortaya çıkmasında etkili bileşenler olduğu kabul edilmektedir.

➤ **Uyum sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olan etmenler şunlardır:**

- Kalıtım
- Bedensel nedenler ve hastalıklar
- Temel ihtiyaçların karşılanmaması
- Çevre ve sosyoekonomik nedenler
- Yanlış Eğitim

1.2.2. Kalıtım

Anne babadan genler yoluyla çocuğa geçen özelliklere kalıtım denir. Örneğin; Altını ıslatma, inatçılık gibi problemler bireye kalıtsal olarak geçebilir. Fakat olumlu çevre koşulları ve eğitim yolu ile bu gibi olumsuzluklar ortadan kalkabilmektedir.

1.2.3. Bedensel Problemlere Bağlı Nedenler

Bedensel nedenler, uyumsuz davranışlar sergilenmesinde etkilidir. Görme, işitme bozukluğu, yürüme problemleri, ruhsal bozukluklar, iç salgı bezi bozuklukları süregelen

hastalıklar, kazalar ve şoklar, şaşılık, kamburluk, aşırı şişmanlık bedensel uyumsuzluk nedenleridir. Bedensel engelli çocuk bir yandan kendi içinde bedeninin diğer çocuklardan farklı olmasından kaynaklanan üzüntü ve uyumsuzluğu yaşarken diğer yandan da çevrenin bedensel özüne karşı olumsuz bakış açısı nedeniyle uyumsuzluk yaşayabilir. Çevredekilerce olumsuz karşılanmak uyumsuzluklarının asıl nedenidir. Ailenin tavır ve tutumları, çocukların kendilerini olduğu gibi kabul edip uyum sağlamasında çok önemlidir.

1.2.4. Temel İhtiyaçların Doyurulmaması

Her insanın hayatını devam ettirmesi, sağlıklı ve mutlu olabilmesi için önemli ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların en azından asgari düzeyde doyurulması şarttır. Bu ihtiyaçlar iki gruba ayrılır.

➤ Fiziksel temel ihtiyaçlar

Bireyin büyüüp gelişebilmesi için zamanında ve yeterli karşılanması zorunlu ihtiyaçlardır. Solunum, yemek yeme, boşaltım, barınma, sıcak ve soğuktan korunma, vb. Bu ihtiyaçların zamanında ve yeterli karşılanması çocukta güven duygusunu geliştirir. Beslenme saati gecikmiş, uykusunu alamamış çocuk huzursuz, öfkeli ve saldırgan olur.

Resim 1.3: Bir gruba dâhil olmanın psiko-sosyal ihtiyaçlarımıza etkisi

➤ Psiko-sosyal ihtiyaçlar

Bireyin ruh sağlığının yerinde olması, diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Sevme-sevilme, başarılı olma, kabul görme, bir gruba dâhil olma gibi ihtiyaçlar psiko-sosyal ihtiyaçlardandır ve bireyin kendisini iyi hissetmesi için önemlidir.

Gerek fiziksel ihtiyaçlar, gerekse psiko-sosyal ihtiyaçlar zamanında ve yeterli karşılanmadığında bireyde olumsuz davranışlar görülebilir.

‘İnsanların en büyük arzusu kendilerine önem verilmesidir.’

Dewey

1.2.5. Çevre ve Sosyoekonomik Nedenler

Sosyal bir varlık olan birey, doğduğu günden itibaren öncelikle ailesinden ve yakın çevresinden daha sonra da komşuları, arkadaşları gibi değişik gruplardan etkilenerek büyür. Bireyin dâhil olduğu grubun davranışları uyumsuz davranışlar sergiliyorsa birey de bunun etkisi altında kalır. Ailenin sosyoekonomik koşullarının çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması bir takım uyum sorunlarını da beraberinde getirebilir.

Yine ailenin ekonomik durumu çocuğun temel ihtiyaçlarını bile zor karşılayacak durumda ise, bu durum çocukta güvensizliğe ve uyum problemlerine yol açabilir.

Okul ise çocuk için önemli başka bir çevredir. Bireysel farklılıklar, gerekli rehberlik, öğretmenlerin ve yöneticilerin tutumu çocuğun uyum başarısında önemlidir.

Resim 1.5: Çevreye uyum sağlamada anne desteğinin önemi

1.2.6. Yanlış Eğitim

Eğitim, bireyin istenilen, olumlu davranışlar kazanmasını amaçlar. Yanlış eğitim ise, çocuklarda uyumsuz davranışların oluşmasında önemli rol oynar. Çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmeyen, bireysel farklılıkları görmezden gelen, baskılı, otoriter ya da tutarsız davranışlar gösteren anne-baba tutumları çocuklarda geçici olabilecek olumsuz davranışları pekiştirir ve yerleşmesine yol açar. Tüm sorumluluğun anne-babada olduğu aile ortamında yetişen çocuklar, çoğunlukla ev dışına çıktıklarında bocalar, ne yapacaklarını bilmezler.

Anne baba olarak ilk görevlerden biri çocuklara uygun eğitim olanakları sunularak önce kendisini, sonra çevresini tanımasına yardımcı olunmasıdır.

1.3. Uyum Sorunları açısından Koruyucu Etkenler

Çocuklarda uyum ve davranış sorunlarının gelişmesine neden olan faktörlerin yanı sıra onların stres ve sorunlarla baş edebilmesinde önemli rol oynayan koruyucu faktörler ön plana çıkmıştır. Uyum sağlama becerisi yukarıda sayılan risk faktörleri ile koruyucu etkenlerin etkileşimini içerir. Çocuk karşılaştığı stresli olaylar ile koruyucu etmenler arasında bir denge sağlayabildiği sürece sorunların üstesinden gelebilir. Ama bu denge sağlanmazsa bireyde birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Koruyucu Etkenler üç ana başlık altında toplanmaktadır:

➤ **Çocuğa özgü etkenler**

Mizaç, cinsiyet ve zekâ düzeyi olumlu benlik algısı, dürtü kontrolü gibi etmenler çocukların uyum yapma yeteneği ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Literatürde olumlu mizaca sahip çocukların, kız çocuklarının ve zekâ düzeyi yüksek çocukların sorunlarla başa çıkma ve uyum becerilerinin daha yüksek olduğunu belirten araştırmalar yer almaktadır.

➤ **Destekleyici aile ortamı**

Aile içi ilişkilerin sağlıklı ve tutarlı olması ve çocukla sevgiye ve güvene dayalı ilişkilerin kurulması çocukların uyum sağlama sürecinde önemli etmenler olarak kabul edilmektedir.

➤ **Toplumsal etkenler**

Aile dışında çocukların etkileşime geçtikleri bireyler, akranları, okul yaşantısındaki bireylerle olan ilişkileri çocukların uyum sağlamasında önemli diğer etmenlerdir. Özellikle olumlu arkadaşlık ilişkilerinin çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişmesindeki yerinin önemi belirtilmektedir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Uyumsuzluğa neden olan faktörleri araştırınız. Bu faktörleri içeren bir afiş hazırlayınız ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Sınıfa çeşitli gazete ve dergiler getiriniz.	➤ Fazla sayıda gazete ve dergiler getirerek, uyumsuzlukla ilgili haberleri bulunuz.
➤ Uyumsuzluğa neden olan faktörleri gösteren afiş hazırlamak için gerekli olan araç-gereçleri temin ediniz.	➤ Yarım tabaka fon kartonu, yapıştırıcı, gazete, dergi ve makas temin ediniz.
➤ Getirdiğiniz gazete ve dergileri inceleyiniz. Uyum-uyumsuzluk konuları ile ilgili haberleri, resimleri belirleyiniz (Bedensel özürler, dayak, aşırı baskı, çocukla vakit geçirmek vb.).	➤ Uyum ve uyumsuzlukla ilgili öğrendiğiniz bilgilerden yola çıkarak farklı kaynaklardan bilgi edinip, hangi haberlerden ve resimlerden faydalanacağınızı belirleyiniz.
➤ Belirlediğiniz haberleri keserek fon kartonu üzerine yapıştırıp, altlarına kısa açıklamalar yazınız.	➤ Belirlediğiniz haberler ve resimlere bakarak konu ile ilgili olup olmadığını tespit ediniz. Resimlerin altına yazdığınız bilgilerin kısa ve dikkat çekici olmasına dikkat ediniz.
➤ Hazırladığınız afişleri sınıfınızda sergileyiniz.	➤ Afişlerdeki bilgilerden diğer öğrencilerin de yararlanmasına özen gösteriniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri **Evet**, kazanamadığınız becerileri **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Öğrenme faaliyetinde gördüğünüz konuların hepsini içeren yeterli örnekleriniz var mı?		
2. Gerekli araç-gereçleri ve çalışma ortamını hazırladınız mı?		
3. Yapacağınız çalışma ile ilgili ön bilgi donanımını doğru belirlediniz mi?		
4. Gazete ve dergideki haberleri yeterli şekilde incelediniz mi?		
5. Arkadaşlarınızla iş birliği yapma fırsatı buldunuz mu?		
6. Hazırlanan afişlerdeki resim ve haberleri okudunuz mu?		
7. Bu uygulamayı yaparken eğlendiniz mi?		
8. Hazırladığınız afişleri sınıfınızda sergilediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Bireyin kendi benliği ve çevresi arasında dengeli ilişki kurmasına ne ad verilir?
A) Uyum
B) Kişilik
C) Uyumsuzluk
D) Kalıtım
2. Uyumlu bir bireyde aşağıdakilerden hangisi genellikle görülmez?
A) Gerçeği olduğu gibi algılamaya çalışma
B) Gerginlik ve kaygı uyandıracak durumlardan kaçma
C) İnsanları ve çalışmayı sevme
D) Eksiklerini görme ve bunları gidermeye çalışma
3. Aşağıdakilerden hangisi, çocuğun davranışının uyumsuz bir davranış olduğuna karar verme sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri değildir?
A) Davranışın sıklığı ve şiddeti
B) Davranışın süreklilik göstermesi
C) Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi
D) Arkadaşları ile yaşadığı olumsuz yaşantılar
4. İnsanın çevresiyle uyumlu olması onu mutlu ederken, çevresiyle uyumunun bozulması onu rahatsız eder. Buna göre aşağıdakilerden hangisi uyumlu davranış özelliğidir?
A) Pınar'a küsen Ali'nin insanlardan kaçması
B) Çocukları çok seven bir öğretmenin, öğrencileri ile iyi ilişkiler kurması
C) Bir öğrencinin yetersizliklerine karşın kendini yetiştirmek için hiç çaba göstermemesi
D) Küçük yaşta evlenen bir kızın sorumluluklarını görmezlikten gelmesi
5. Aşağıdakilerden hangisi çocuğun uyum sorunları açısından koruyucu etmenlerden biri değildir?
A) Kardeş sayısı
B) Arkadaş ilişkileri
C) Anne-baba tutumları
D) Zekâ düzeyi

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

6. ( ) Anne- babanın çocuğa yanlış model olması uyumsuzluğa neden olan faktörlerden biridir.
7. ( ) Psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanması, bireyin uyumlu davranışlar göstermesinde çok önemli değildir.
8. ( ) Bedensel engelli çocuğun ailesinin ona karşı tutumu çocuğun kendini kabul edip, uyum sağlamasında çok önemlidir.
9. ( ) Kalıtımla çocuğa geçen olumsuz özellikler, olumlu çevre koşulları ve eğitim yolu ile ortadan kalkabilmektedir.
10. ( )Uyumsuzluk nedenlerini açıklamadaki problemlerden biri de, insan davranışlarının tek bir nedeninin olmayışıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında uyumsuz çocukların özelliklerine uygun araç-gereçler hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken ön çalışmalar şunlardır:

- Çocuklarda uyum sorunları ile ilgili kaynak taraması yaparak konuyla ilgili bilgi ediniz.
- Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda çevrenizdeki örnek olayları, gazete ve dergilerdeki haberleri araştırarak raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu sınıfta sununuz.

2. ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE UYUM SORUNLARI

2.1. Duygusal Gelişimle İlgili Problemler

Duygusal gelişimle ilgili problemler ve alışkanlık ve eğitim problemleri olarak iki grupta incelenir.

2.1.1. Kaygı

Kaygılar genellikle nedeni belli olmayan korkular şeklinde açıklanır. Kaygı “koru verici durumun çıkma ihtimaline karşı verilen tepki” olarak da tanımlanmaktadır. Kaygılı çocuk çabuk heyecanlanıp, çabuk üzülen, tedirgin ve gergin çocuktur. Örneğin “sınavlarda çok heyecanlanır, yapamazsam, öğretmenime, aileme nasıl açıklarım” diye düşünür. Kurallara uymaya özen gösterir. Kendisine kızılmasından, eleştirilmekten kaçınır.

Kaygı bazı durumlarda sürekli ve rahatsız edecek kadar şiddetli olabilir. Çocuk için oldukça kötü bir durumdur. Çocuk, kaygı durumunda yorgun olduğunu söyleyip hiçbir iş yapmaz. Bazı durumlarda bitkinleşir, kaygı yaratacak durumlardan kaçarak, bu durumdan kurtulmak ister.

Okul Öncesi ve ilköğretimin ilk yıllarında en sık karşılaşılan kaygı türü ayrılık kaygısıdır. Sevdiği kişinin ya da kendisinin başına bir şey geleceği korkusu ayrılık kaygısının temelini oluşturur. Bu kaygıyı taşıyan çocuklar anneden ayrılmak istememe,

okula gitmekten çekinme ve tek başına uyumakta güçlük çekme gibi davranışlar sergileyebilir.

Resim 2.1: Her problemin çözümünde sevginin önemi

Neler Yapılabilir?

Yansıtma, bastırma, gerileme gibi savunma mekanizmalarına da zaman zaman başvurur. Çocuğun temel ihtiyaçları zamanında karşılanarak, tutarlı ve demokratik bir eğitimle çocukta kaygı oluşumu önlenir. Ayrıca geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerimizin bağımlılığı artırıcı, girişkenliği kısıtlayıcı olduğunu unutmadan bu yöntemlerden vazgeçilmelidir. Çocuk anne babanın bir uzantısı değil kendi başına bağımsız bir bireydir. Çocuğun kendine güvenmesi sağlanmalıdır. Kaygı çok şiddetli ve sürekli ise mutlaka uzman birinden yardım alınmalıdır.

En önemlisi; kaygının nedenlerini belirlenmeli ve çözüm yolları aranmalıdır.

Etkinlik 1

Öğrencilere aşağıdaki hikâye okunur. Daha sonra bununla ilgili etkinlik yapılır.

Yeşim'in Öyküsü

Lise birinci sınıfa giden Yeşim, sınıfta kendisini sürekli bir kaygı içinde hissetmektedir. Yaşadığı kaygı derslerde başarısız ve rahatsız olmasına neden olmaktadır. Bu durumun 5-6 yıldan beri devam ettiğini belirten Yeşim, ev ortamında kaygılı olmadığını ifade etmektedir. Yapılan bireysel danışmada, sözü edilen korkunun ilkokul dördüncü sınıftaki öğretmeni ile arasındaki geçen bir olaydan sonra ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Çok şişman olan öğretmeni, derste yaramazlık yapan Yeşim'in yanına gelmiş ve "Eğer bir daha yaramazlık yaparsan üstüne düşerim" demiş ve bunu zaman zaman tekrarlamış. O günden beri, Yeşim kendini sınıf ortamında rahat hissetmemiş.

- Olumlu bir sınıf ortamı oluşturularak, çocuğun bulunduğu ortama ilişkin kaygılarını azaltmak amaçlanır.
- Tahtaya aşağıdaki şekilde bir tablo hazırlanır.
- Bütün çocuklar orada olmaktan dolayı hissettikleri olumlu ve olumsuz duyguların yüzdelerini söyleyerek tahtaya yazarlar.
- Öğrencilerle olumlu ve olumsuz bir anı hatırlayıp onunla ilgili neler hissettikleri konuşulur. (Hangi etkinlikte ne oldu? Neler hissettin?)

2.1.2. Korku

Korku, canlı varlıkların, bilinen ve bilinmeyen tehlikeler karşısında gösterdikleri en doğal tepkilerdir. Korku “bir durum karşısında durumla ilgili algılanan tehlike düşüncesi sonunda gösterilen tepki” olarak tanımlanmaktadır. Kimi insanlar karanlıktan korkarlar, kimileri yalnız kalmaktan, kimileri ise, gök gürültüsünden, ölümden, böceklerden vb. korkabilirler.

Çocukların korktuğu şeyler yaş ve gelişim düzeylerine göre değişiklik gösterir. İki-üç yaşındaki bir çocuk gök gürültüsünden, elektrik süpürgesi sesinden; üç-dört yaşındaki bir çocuk ise karanlıktan, öcünden, altı yaşındaki bir çocuk ise hayaletten, yangından korkabilir.

Çocukta korkunun nedenleri arasında, bilmediği durumların ortaya çıkması, çocuğun çevresindekilerin korku durumlarında verdiği tepkiler, korku durumlarının çocuğa öğretilmesi, çocuğa korkutucu şeylerin söylenmesi, ailesel problemler ilgili durumlar sayılabilir. Örneğin; bazı anne-babalar korkularını çocuklarının yanında sürekli göstererek ve söyleyerek yaşarlar. Çocukta model aldığı kişilerin korkularını örnek alır.

Diğer bir örnek; çocukların eğitiminde korkunun bir disiplin aracı olarak kullanması bir şeyler yaptırılmaya çalışılması da çocukta korku oluşumuna neden olur. “Yaramazlık yaparsan seni dilenciye veririm, beni üzme yoksa seni köpeğe veririm” gibi korkutmalar anne-babaya kolay gelir, hem de çocuğun bedensel bir zarara uğramadığını düşünerek içleri rahat eder.

Aşırı koruyucu ailelerin çocuklarında korkular çoğalır. “Parkta kaydırağa binme düşersin, o çocukların yanına gitme seni döverler” gibi sözlerle çocuğu korumaya çalışmak onu girişkenlikten, deneyim kazanmaktan, dayanıklı olmaktan alıkoyar.

Yaşanılmış bazı olumsuzluklar yaşantılar da çocuklarda korkuya sebep olabilir. Kaza geçirmek, eve hırsız girmesi, yangın, deprem, büyük kavgalar gibi olaylar çocuklarda ileriki yaşlara değin sürecek korkulara sebep olmaktadır.

Çocuklar, bilmedikleri, fakat başkalarından duydukları olaylardan da etkilenir ve korkarlar.

Görüldüğü gibi korkunun pek çok nedenleri vardır.

Resim 2.2: Bebeğin korktuğunda ağlama tepkisi

Neler Yapılabilir?

Korkuların ortadan kaldırılması için öncelikle nedeninin bilinmesi gerekir. İkinci bir husus çocukta korku yaratan duruma onun gözüyle bakmaya çalışmaktır. Çocuklarla korkularının nedenleri hakkında açık konuşulmalıdır ve çocuk korku duyduğu durumla direk olarak değil kademeli olarak karşı karşıya getirilmelidir. “Çivi çiviye söker.” düşüncesiyle korkunun üstüne gidilmemelidir. Korkuları ile alay etmemeli, onları ayıplamamalı ve utandırmamalıdır. “Koskoca adam oldun hâlâ bundan mı korkuyorsun?”, “Erkek adam korkar mı?”, “arkadaşların hiç korkmuyor sen niye böylesin?” gibi kıyaslamalar yapmamalıdır. Çocuk korkutularak ondan istenilen davranışları yapması için zorlanmamalıdır. Çocuğun korkularına sert tepkiler vermekten kaçınılmalıdır.

Yetişkinler, basit durumlar karşısında aşırı korku tepkileri göstererek çocuklara olumsuz örnek olmamalıdır. Çocuklara korkmalarına neden olacak öyküler anlatılmamalı, televizyon programlarında seçici davranılmalıdır.

Korku problemi çocuğun yaşantısını olumsuz yönde etkilemeye başladığında ve sorun çözülemediği durumlarda mutlaka uzman bir kişiden yardım alınmalıdır.

Etkinlik 2

Canavar Karpuzlar

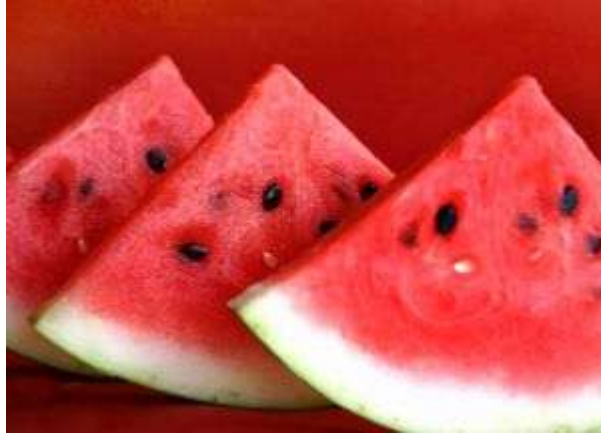
Bir zamanlar, her yerden uzak bir köyde yaşayan insanların büyük bir korkuları varmış. Bu insanları korkutan yakın çevrede bulunan canavarlarmış. Aslında canavar diye korktukları büyük karpuzlarmış. Köyde kimse karpuzun ne olduğunu bilmiyormuş. Herkes karpuzlarla ilgili korkunç hikâyeler anlatıyor, böylece karpuzlar giderek daha çok korkutucu hâle geliyormuş. Kimse karpuzların yanına gitmeye cesaret edemiyormuş. Gel zaman, git zaman, karpuzun ne olduğunu bilen bir yabancının yolu bu köye düşmüş. Bakmış ki bütün köylüler karpuzlardan korkuyor, bundan yararlanmak istemiş. Bütün köylüleri yanına toplamış ve onları bu beladan kurtaracağını söylemiş. Bir bıçak almış, halktan kendini izlemelerini istemiş. Canavarların yanına giderek onları parçalamış, kanlarını akıtmış, hatta onları bir güzel yemiş. Bu olay halk arasında hemen yayılmış. Halk canavarlardan

kurtulduğuna seviniyormuş ama bu kez de bir canavarı bile yiyen, gaddar ve zalim yabancidan daha fazla korkmaya başlamış.

Resim 2.3: Canavar karpuz bahçede

Bu kez herkes onun canavarları nasıl öldürdüğünü, onları nasıl yediğini anlatmaya başlamış. Kısa sürede yabancı köyün tek hâkimi durumuna gelmiş, bir dediği iki edilmiyormuş. Köylünün her şeyini ellerinden alıyor onlara eziyet ediyormuş. Bu durum devam ederken, küçük Ahmet, okula gidebilmesi için çok uzak bir şehirde yaşayan amcasının yanına gönderilmiş. Çünkü bu köyde okul yokmuş. Ahmet köyden okula gidecek ilk kişi olacaktı. Ahmet okula başlamış ve okumayı öğrenmiş. Bir gün evde kitaplarını karıştırırken canavarların resimleri ile karşılaşmış. Önce çok korkmuş, sonra resmin altını okumaya başlamış ve canavar diye bildiği şeylerin aslında karpuz olduğunu ve insanların çok hoşuna giden bir yiyecek olduğunu öğrenmiş. Yaz tatilinde köyüne döndüğünde bunu herkese anlatmış. Hatta gidip bir karpuz keserek bunu yemiş ve köylülere de ikram ederek onların da karpuzu tatmalarını sağlamış. Bunun üzerine köylüler kendilerinin korkularından faydalanarak çıkar sağlayan, onlara eziyet eden yabancıyı köyden kovmuşlar. Karpuzları da öyle çok sevmişler ki; karpuz yetiştiriciliğine başlamışlar. Bugün hâlâ o köy, en iyi karpuzları yetiştirmekte ve bununla gurur duymaktadırlar.

Resim 2.4: Köylülerin tanıştığı karpuzlar

Sizce köylülerin karpuzdan korkmalarının nedenleri nelerdir?
Sizin de bu tür korkularınız oldu mu?
Bu öyküyü düşünerek korkuya neden olan faktörleri söyleyebilir misiniz?
Bu öyküyü resimleyerek, bir kitap oluşturalım.

‘Hiçbir zaman çıktığın kapıyı hızla çarpma, geri dönmek isteyebilirsin.’

Don Herold

2.1.3. Öfke Nöbetleri

Öfke, çocuğun isteklerinin engellenmesi veya anlaşılmadığını düşünmesi sonucu ortaya çıkan olumsuz tepkilerdir. Bebeklik çağında beslenme, temizlik, uyku gibi temel ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması bebekte ağlama çırpınma gibi öfke belirtilerine sebep olur.

Resim 2.5: Bebeklerin öfkesi ve ağlama

Anne babalar için en sıkıcı anlardan biri çocuğun başkalarının yanında öfkesini çığlık atarak, bağırarak, oyuncaklarını fırlatarak gösterdikleri anlardır. Ara sıra yaşanan öfke nöbetleri, 1-4 yaş arası çocuklarda normaldir. Çocuk, zamanla kendini ifade etmeye başladığında davranışlarını da kontrol etmeye alışacaktır.

Çocuklarda görülen bu öfke nöbetlerinin görülmemesi için, onlardan gerçekçi olmayan beklentilerde bulunmaktan kaçınmak gerekir. Çocuk kontrolünü kaybedip çok öfkeli davrandığında görmezlikten gelerek uygun olmayan davranışı pekiştirmemiş oluruz. Ortamdan uzaklaşmak yapılabilecek en doğru davranışlardan biridir. Bu çocuğa kendisini kontrol etme fırsatı tanır. Çocuğun kendisine model aldığı yetişkinler olaylar karşısında öfkeli, yıkıcı, abartılı davranışlar sergilerse çoğu kez çocuklar da benzer davranışlar gösterirler. Anne-babalar çok sabırlı, tutarlı olmalı, baskılı, aşırı kuralcı olmamalıdır. Eğer, çocukla aile arasında sevgi ve disiplin ilişkisi dengede ise ve tüm aile bireyleri konulan kuralları tutarlı bir şekilde uygulayabiliyor ise çocuk önüne konulan engelleri kabullenecek ve öfke nöbetlerinin uygun bir yol olmadığını anlayacaktır.

Hem çocuk hem anne-baba, öfkeye neden olan faktörler hakkında, sakinleştikten sonra konuşmalı, çocuğun temel ihtiyaçları, zamanında ve yeterli karşılanmalıdır. Çocuk anlaşmazlıklarını öfkelenmeden çözdüğünde ödüllendirilmelidir.

“Sevinçli anında kimseye vaatle bulunma, öfkeli anında kimseye cevap verme.”
Hz. Ömer

Etkinlik 3

Öfkenin kontrolünü sağlayan kuralların yazılı olduğu bir afiş hazırlamak

Öğretmen, öğrencilerden sınıfa resim kâğıdı, boya kalemleri getirmelerini ister. Öğrenciler, bu kâğıtlar üzerine boya kalemleri ile çok öfkeli, öfkeli ve az öfkeli yüzler çizer. Biraz öfkelenmek nasıl bir duygu? Çok öfkelenmek nasıl bir duygu? Öfkelendiğiniz zaman kendinize ve başkalarına nasıl davranırsınız? gibi konular hakkında konuşulur.

Öfkenin kontrolü için neler yapılabileceği ile ilgili değişik fikirler dinlenir. Bu görüşlerden çıkan sonuçlarla öfke kuralları afişi öğrenciler tarafından hazırlanır ve duvara asılır.

Resim 2.6: Çocuklarda farklı duygular

2.1.4. İnatçılık

İnatçılık, çocuğun gelişiminin bazı dönemlerinde ortaya çıkan bir özelliktir. İnatçılık, “çocuğun anlamlı bir nedeni olmaksızın bir harekette ısrar etmesi, davranışını, düşüncesini, durumunu değiştirmeye direnmesi” olarak tanımlanmaktadır. Kişinin belli ve kabul edilen bir neden olmadan bir olayda ya da harekette ısrar etmesine inat denir. Çocuk, kendi varlığının farkına vardığı dönemlerde, bunu çevresine kabul ettirmek için çevreden gelen uyaranlara karşı direnir. Bu dönem yaklaşık 18 aylıktan başlayıp 4 yaşına kadar devam eder. Bu yaşlarda görülen inatçılık normal gelişim özelliği olarak kabul edilir. Çocukla ilgilenen yetişkinlerin de çocuğun gösterdiği inat davranışına inatla karşılık verip, çocuğun direnme gücünü kırmaya çalışmaları yanlıştır. Bu tutum çocukta normal bir gelişimsel özellik olan inatçılığın kişilik özelliği olarak yerleşmesine neden olabilir.

Çocuğun duygusal gelişimin bir parçası ve normal bir durum olarak kabul edilen inatçılık çocuğun gelişim özelliğinden, mizacından veya yetiştirme biçiminden kaynaklanabilir. Örneğin; inatçı çocuğun genel tutumu olumsuz, gergin anne –çocuk ilişkisinin bir sonucu olabilir. O-2 yaş döneminde annenin tuvalet eğitimi ya da beslenme konusundaki ısrarcı davranışları çocuğu pasif direnmeye götürür. Anneyle çocuk arasındaki bu savaş giderek başka alanlara da sıçrayarak giderse çocukta geçici olan bir durumun kalıcı bir duruma dönüşmesine neden olabilir.

Neler Yapılabilir?

Öncelikli olarak çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun inatçılık eğilimleri normal karşılanmalıdır. Kabul edilmesi gereken çok önemli noktalardan biri, çocuğun aile büyüğünden farklı duyup, farklı görüp, farklı algılayıp, farklı düşündüğüdür. Bu yüzden çocuğun yetişkinlerden farklı olan düşüncelerine saygı göstermeli gereksiz inat davranışları göstererek çocuğa yanlış model olunmamalıdır.

Resim 2.7: Çocuklarda inat

Çocuklardan beklenen davranışlar açık ve anlaşılır şekilde anlatılmalıdır. Çocuğun hangi davranışlarına izin verildiği hangilerine verilmediği çocukla önceden konuşulmalıdır. “Alışverişe çıktığımızda benden çok şey istemen beni üzüyor, o zaman seninle gitmek istemiyorum. Bugün sadece senin için küçük bir şey alabilirim daha fazlası için lütfen inat etme” gibi çocuğa doğrudan hayır demek yerine çocuğa seçenekler sunulmalıdır. İnat anında çocuğun dikkati başka yönlere çekilmeye çalışılmalıdır. Çocuğun istekleri, inatlaştığı zaman değil normal davranış gösterdiğinde yerine getirilmelidir.

Çocuğun her davranışına müdahale etmek, çok söylenmek, “Halası, teyzesi gibi inatçı.” diyerek etiketlemek, kardeşler arasında ayırım yapmak da inatçılığa yol açacağından bu tür davranışlardan uzak durmak gerekir.

Ekinlik 4

Öğrenciler, arasından altışar kişilik iki grup oluşturulur. Gruplar kendi aralarında inatçılığa neden olan faktörleri düşünerek bunlardan bazılarını bir kâğıda

yazarlar.Öğretmene ayrı ayrı yazdıkları bu kâğıtları gösterirler. Birbirlerinden farklı yazdıkları durumlar seçilerek dramatisasyon yoluyla karşı gruptakilere anlatılır.

“Öğüt vermek kolay, örnek olmak zordur.”

La Rochefaucauld

2.1.5. Saldırganlık

Çocuklukta sık görülen yaramazlıklar, geçimsizlikler ve kavgalar bir çocuğu saldırgan olarak tanımlamaz. Burada söz konusu olan, tutum ve davranışta süreklilik gösteren saldırganlıktır.Saldırganlık, çocuğun olumsuz duygularını kontrol edemeyip, davranışa dönüştürmesi, kendisine ya da çevresine zarar vermesi olarak açıklanabilir. Saldırganlık genelde engellenme sonucunda oluşan bir davranıştır. Aslında saldırganlık dürtüsü, insan doğasının bir özelliği olmasına rağmen, insan bu dürtüsünü denetlemeyi ve toplum tarafından kabul edilebilir etkinliklere yöneltmeyi öğrenir.

Saldırgan davranışların olası nedenleri ailede karşılaşılan olumsuz durumlar, çocuğun gelişiminde gecikme, ayrılık kaygısı, çocuğun istismar edilmesi, zayıf kişiler arası ilişkiler, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkiler ve ailede saldırganlık davranışları sayılmaktadır. Bazı çocuklar kalıtsal kişilik özelliklerinden dolayı saldırganlığa daha yatkındırlar.

Anne-baba; problemlerini konuşarak halledemiyor, sürekli kavga ediyorsa, birbirlerine ve çocuklarına karşı saldırgan davranıyorlarsa, böyle bir ailede yetişen çocuğun saldırgan davranışlar göstermesi de doğaldır. Kendini anne-baba karşısında güçsüz bulan çocuk, tepkisini başkalarına yöneltir. Evde kardeşlerine, sokakta ve okulda arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar gösterir. Fiziksel cezalar çocuğun olumsuz duygularını denetim altına almayı öğrenmesine yardımcı olmaz; aksine öfkeli olduğunda, saldırgan olmayı öğretir. Çocuğun saldırgan davranışına karşılık yetişkinlerin de saldırgan davranış göstermesi durumu daha da kötüye götürür.

Erkeklerde saldırganlık problemi kızlara göre daha çok görülür. Bazı anne-babaların, çocuklarının erkek olmalarını bir üstünlük gibi göstermeye çalışması “Erkek adamsın, sana vurana sen de vur.”, “Senin elin armut mu topluyor.”, “Yanıma sakın beni dövdüler diye gelme.” gibi kavgayı destekleyici sözleri çocuğu saldırganlığa yöneltir.

Saldırgan çocuk temelde güvensiz çocuktur. Sevilmediğini ve kabul görmediğini düşündüğü için dikkat çekmek ister ve çevresindekilere karşı hoşgörü göstermez. Aile ortamındaki dengesizlik olumsuz çevre koşulları ile birleştiğinde saldırgan çocukta suça yönelme davranışları da görülebilir.

Günümüzde çocuk saldırganlığını arttıran önemli uyarılardan biri de televizyondur. Televizyonu bakıcı yerine koyup, çocuğu oyalama metodu olarak kullanmak, kontrolsüz bırakmak yanlıştır.

Neler Yapılabilir?

Çocukları karşılıksız sevmek, onlara bunu hissettirmek, temel ihtiyaçlarını yeterli ve zamanında karşılamak, sevgi ve güven duygusunu geliştirir. Böylelikle çocuk kendini kanıtlamak için farklı yollara başvurmaz.

Aile çocuğun saldırgan davranışlarını kontrol edebilmesinde doğru model olmalı, tutarlı davranışlar sergilemelidir. Çocuğun olumsuz davranışlarından ziyade olumlu davranışları ön plana çıkarılarak pekiştirilmelidir. Baskıcı ve otoriter aile tutumundan uzak durulmalıdır.

Çocuğun davranışları gereksiz yere engellenmemelidir. Örneğin; ev dağılacak diye oyuncakları ile oynatılmayan, yeni doğan kardeşini kucağına almak isteği engellenen çocukta saldırgan davranışlar görülebilir. Çocuğun enerjisini boşaltmasına imkan sağlayacak etkinlikler ve imkanlar oluşturulmalıdır.

Çocuklara sık sık ceza vermek, onların isteklerini eleştirmek ve alay etmek “Ne biçim giyinmişsin, sen ne anlarsın.” gibi sözler söylemek çocuğun saldırgan davranışlar göstermesine neden olacağından bu tür davranışlardan uzak kalmak gerekir.

Saldırganlığı önlemenin en önemli yollarında birisi saldırgan davranışları örnek alabileceği bir ortamdan çocuğun uzak tutulmasıdır. Aile içi ilişkiler ve çocuğun çevresindeki bireylerin saldırgan davranışları sergilememesi çocuk açısından olumlu rol modelleri oluşturmaları büyük önem taşımaktadır.

Çocuklar başka çocuklarla kıyaslanmamalı, başıboş bırakılmamalı, grup etkinliklerine yönlendirilip enerjisini olumlu yönde harcaması sağlanmalı, saldırgan davranışların sonuçları hakkında konuşulmalıdır.

Çocuk saldırganlaşıyor diye her isteği yapılmamalıdır. Kesinlikle saldırganlığa saldırganlıkla cevap vermemelidir.

Resim 2.8: Çocuklarda barış hâlinde mutlu yaşamının önemi

“Sevgiden acılar tatlılaşır; sevgi yüzünden bakırlar altın olur; sevgi yüzünden tortular durulur, arınır; sevgiden dertler şifa bulur; sevgi yüzünden padişah kul kesilir.”

Mevlana

Etkinlik 5

Kuklalar kullanarak saldırganlığın başkalarına hangi duygular yaşattığını fark edebilme.

Saldırganlığın ne olduğu ve insanlar arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği hakkında konuşulur.

2.1.6. Utangaçlık

Utangaç çocuklar, dışarıdan bakıldığında yaramazlık yapmadıkları için uyum sorununa sahip oldukları düşünülmez. Çoğunlukla bu çocuklar ‘mükemmel çocuk’ olarak değerlendirilirler. Ama bu çocuklar etkinliklere katılmaz, sadece izlemeyi tercih eder. Genellikle tek başlarına oynarlar ve diğer insanların yanında fazla rahat değillerdir.

Utangaç çocuklar, öz güveni yeterince gelişmemiş çocuklardır. Yanlış bir şey yapmaktan ve söylemekten çekinirler. Yardım istemekten utandığı ya da kendini çok yalnız hissettiği için okulda başarısız olabilirler. Sakin ve çekingen olarak düşünülen bu çocuğun uyumsuzluğu geç fark edilir.

Utangaçlığın en önemli nedenlerinden biri anne-babanın çocuğu sürekli kontrol altında tutması, en basit hatasında bile ayıplaması, aşağılaması, cezalandırmasıdır. Yine anne-babanın şiddetli kavgaları, çocuğun engellenmesi, sevgi ihtiyacının doyurulmaması da utangaçlığa sebep olabilir. Çocuğun model aldığı yetişkinlerin utangaç bir kişiliğe sahip olması da çocuğu etkiler.

Çocuklara sürekli “Akıllı çocukları herkes sever”, “Uslu ol herkes sana aferin desin”, “Sen diğer çocuklar gibi yaramaz olma.” telkinlerinde bulunmak çocuğun utangaç olmasına sebep olabilir.

“Sakın başkalarının yanına çok yaklaşma, kimseyle konuşma.” gibi sözlerle çocuğa öz güvenini kazandıracak olan ortamları ve olayları engellemek de utangaçlığa sebep olabilir.

Utangaçlık sorununa yönelik olarak; çocuk üzerinde fazla baskı yapmamak gerekir. Çocuğun yaptığı yanlış davranışlardan daha çok olumlu davranışlar görülmeli, bu davranışları pekiştirecek ödüller verilmelidir.

Çocuğun öz güven duygusu, ihtiyaçları zamanında karşılanarak, tek başına yapacağı sorumluluklar verilerek sağlanmalı ve çocuk yavaş yavaş rahat davranmaya alıştırılmalıdır.

Çocuklar grup faaliyetlerine yönlendirilmeli ve aynı zamanda onları yalnız bırakmamalı ve destekleyici bir tutum içinde girilmelidir. Çocukla etkin iletişim kurulmalıdır. Aile çocuklarına iyi örnek olmalıdır. Utangaç çocuklara sık sık sevildikleri ve değerli oldukları hissettirilmelidir.

Etkinlik 6

Öğrencilerin her birine üstünde duygu kelimeleri olan bir kağıt dağıtılır. Bu duyguların karşısına akıllarına gelen olay ya da durumları yazmaları istenir. Kâğıt üzerinde bulunan duygular şunlardır, istenirse bu duygular arttırılır. Bu duygular ve bu duygulara sahip olunabilecek durumlar konusunda konuşulur. Tahtaya veya bir büyük kartona duygu ve durumlar eşleştirme yapılır.

- Mutluluk
- Öfke
- Üzüntü
- Korku
- Kıskançlık
- Şaşkınlık
- Kızgınlık

2.1.7. Kıskançlık

Kıskançlık “sevilen bir kişinin bir başkasıyla paylaşılması veya paylaşılıyor zannedilmesi sonucu oluşan bir tepki” olarak tanımlanmaktadır. Kıskançlık normal olarak ortaya çıkan bir durumdur bu yüzden kıskançlığı tümüyle yok etmek yerine onu kontrol altına almayı sağlamak önemlidir. Çocuk zamanla bu duygusunu kontrol ederek dengeli yaşamayı öğrenir.

Kıskançlık, çocukların kendisi ve çevresindeki insanlarla olumlu ve dengeli ilişkiler kurmasına engel olan, çocuğu yaşanılması zor, mutsuz duruma düşüren bir durumdur. Kıskançlığı çok yoğun yaşayan çocuklar, kendisine olan ilgi ve sevginin başkasına yönelmesi sonucunda kendini terk edilmiş, güvensiz hissederler. İstedığı ilgiyi elinden alan kişiye karşı öfke, nefret, oç alma duygularıyla dolar. İlgiyi yeniden üzerine çekmek için kurallara uymaz, söz dinlemez, okulunda başarısız olur. Tek isteği kaybettiği sevgiyi ve ilgiyi yeniden kazanmaktır.

Kıskançlık duygularının ilk belirtileri yeni bir kardeşin dünyaya gelmesi ile başlar.

Kıskançlığı çok yoğun yaşayan çocuklar, kendisine olan ilgi ve sevginin başkasına yönelmesi sonucunda kendini terk edilmiş, güvensiz hissederler. İstedığı ilgiyi elinden alan kişiye karşı öfke, nefret, oç alma duygularıyla dolar. İlgiyi yeniden üzerine çekmek için kurallara uymaz, söz dinlemez, okulunda başarısız olur. Tek isteği kaybettiği sevgiyi ve ilgiyi yeniden kazanmaktır.

Yeni bir kardeşin dünyaya gelmesi genellikle kıskançlık başlangıcı olabilir. O güne kadar tüm sevgi ve ilgiyi tek başına yaşarken yeni bir kardeş ona göre sevgiyi parçalamıştır. Yeni doğanın anneye bağımlı oluşu da kıskançlık duygusunu iyice artırır.

Resim 2.9: Yeni bir kardeş fikri

Kardeşini kıskanan çocukta, mızımızlanma, bebek gibi konuşma, meme emmek isteme, altını ıslatma gibi gerileme davranışları görülebilir. Yine çocuk sürekli “Uykum geldi.”, “Karnım acıktı.”, “Çişim var.” gibi sözlerle anne-babayı rahatsız edip ilgiyi kendine çekmeye çalışır. Devamlı olarak huzursuzluk duyar ve çevresindekileri de huzursuz eder. Basit nedenlerle öfkelenir, eşyalarına zarar verir, nedensiz ağlar. Anne- babanın kardeşler arasında karşılaştırmalar yapması da kıskançlığı pekiştirir. “ Kardeşin senden küçük olduğu hâlde her şeyi senden daha iyi yapıyor.”, “Kardeşine bir kere söyleyince hemen anlıyor, sana defalarca söyledim hâlâ anlamıyorsun.” gibi sözler çocuğun kardeşine karşı olan kızgınlığını ve öfkesini artırır. Çevredeki kişilerin de bilinçsizce yeni kardeşi olan çocuğa, “senin pabucun dama atıldı.”, “Bak o küçük artık onu seveceğiz.” gibi sözleri kıskançlık duygusunu besler.

Resim 2.10: Çocuklarda kardeşliğin önemi

Kıskançlık, kardeşine ya da onun eşyalarına zarar verme şeklinde de görülebilir. Bu durumda çocuğun zorlanması, cezalandırılması işi daha kötüye götürür. Çocuk, büyüklerinin yanında yalancı sevgi gösterilerinde bulunsa bile, fırsatını bulduğunda kardeşini gizlice hırpalar, ağlatır.

Neler Yapılabilir?

Kıskançlıkla ilk olarak kıskançlığın doğal bir duygu olduğu ve çocuğun gelişimsel özelliklerine göre değişeceği bilinmelidir. Kıskançlık tepkileri, zamanında tanınıp değerlendirilmelidir. Çocuğun ihtiyacı olan sevgi ve ilgi zamanında ve yeterli verilmelidir. Anne-babalar, yeni bir çocuk doğacağı zaman diğer çocuğu buna alıştırmalıdır. Yeni gelen kardeşin tüm süreçlerine çocuğu dâhil etmek ve sorumluluk vermek gerekmektedir. Doğumdan önce çocukla doğum sonrası karşılaşabileceği durumlar açık bir dille anlatılmalıdır. Yeni kardeşin bakıma gereksinimi olduğu için anne-babasının onunla da vakit geçirmesi gerektiği anlatılmalıdır. Yeni doğanın bakımında diğer çocuktan yardım da istenmelidir. “Kardeşinin bezini getirir misin, kardeşini birlikte yıkarız.” gibi.

Çocukla zaman geçirmek için anne ve babanın ayarlamalar yapması, annenin yeni doğanla ilgilendiği durumlarda anne yerine baba veya anneanne, babaanne gibi başka bir yetiştiricinin çocukla ilgilenmesi gerekmektedir.

Çocuğa ait olan eşyalar izinsiz olarak kimseye verilmemelidir. Bu durum çocukta mülkiyet duygusu için çok önemlidir. Anne-babalar çocukları arasında kesinlikle kıyaslama yapmamalıdır. Her çocuğun farklı özellikleri olduğu unutulmadan o yönde gelişmelerine yardımcı olunmalıdır.

Etkinlik 6

Yeni doğan kardeşini kıskanan çocuğa annesi dedi ki: “ Tatlım, sana ailemizle ilgili bir hikâyeye anlatmak istiyorum. Bu mumlar bizim ailemizi gösteriyor.”, “Anne uzun bir mum çekip “ Bu benim mumum. Bu da senin için.” dedi. Anne bir kibrit alıp mumu yaktı ve “ Bu alev benim sevgimi gösteriyor.”dedi. Bu da baba mumu dedikten sonra anne mumundan ateşi alıp baba mumunu yaktı ve ekledi “Ben babanla evlendiğimde ona bütün sevgimi verdim ve hâlâ bütün sevgim bende duruyor.”

Yukarıda yarım bırakılan öyküyü konuya uygun bir şekilde tamamlayınız.

İsteyen öğrenciler tamamladıkları öyküyü okur.

Okunanlar arasında hangisinin en uygun olduğu konuşulur.

Daha farklı fikirleri olanlarla da fikirleri paylaşılır.

2.2. Alışkanlık ve Eğitim Problemleri

2.2.1. Tikler

Tikler, beden kaslarında istek dışı ve belli aralıklarla ortaya çıkan kasılmalardır. En sık motor tikler göz kırpma, kaş kaldırma, omuz ve baş oynatma, burun kıvrırma şeklinde

görülür. Vokal tikler ise basit boğaz temizleme sesinden değişik sesler çıkarma ve kötü sözler sarf etmeye kadar değişkenlik gösterebilir. Çocukta birden fazla tik de görülebilir.

Tiklerin çoğu geçicidir. Çocukluk çağında başlayıp, ergenlik döneminde ortadan kalkarlar. Ancak yetişkinliğe kadar devam eden tikler de olabilir. Tourette bozukluğu olarak adlandırılan tik türünde hem motor hem de vokal tikler bir arada bulunur.

Tikler, erkek çocuklarda daha çok görülür. Gelip geçici tiklerin oluşmasında çevresel etkenler ve stres daha ön planda iken motor tiklerde ve Tourette bozukluğunda daha çok genetik, nörobiyolojik- nörokimyasal ve çevresel faktörler ön plandadır.

Neler Yapılabilir?

Tikler üzerinde duruldukça artış gösterir. Tiklerin çoğunun zaman içerisinde kendiliğinden kaybolduğu göz önüne alınırsa ailenin çocuğu desteklemesi ve rahatlatıcı bir tutum içerisinde olması önemlidir. Anne-babanın tikler konusunda bilinçli olmaları gerekir. Çocuğu sık sık uyarmak, ayıplamak, kızmak, yapmamaya zorlamak tikleri daha çok artırır. Bu yüzden görmezlikten gelmeli, çocuğun dikkati başka bir yöne çekilmelidir. Onu meşgul olacağı başka bir alana yönlendirmelidir.

Anne-baba çocuklarına karşı anlayışlı, sabırlı, doğru model olmalı ve kesinlikle fiziksel cezadan uzak kalmalıdır. Probleme neden olan faktörler ortaya çıkarılmalı ve iyileştirici önlemler alınmalıdır. Çocuklar alay edilmeye karşı da korunmalıdır. Alay edildikçe tiklerin görülme sıklığı artar. Eğitim ve doğrudan müdahale ile alaylar engellenebilir.

Tiklerin tedavisinde destekleyici faaliyetler ve ilaç tedavisi yer almaktadır.

2.2.2. Parmak Emme

Bebekler anne karnından başlayarak parmak emme davranışını gösterirler. Emme davranışı bebeğin en güçlü birincil reflekslerinden biridir. Yeni doğan bebekler genellikle bir yaşına kadar başparmaklarını emer ve bundan büyük bir haz duyarlar. Çünkü bu dönem oral dönem yani ağızdan zevk alma dönemidir. Parmak emme alışkanlığı yaşla beraber giderek azalır. Yaklaşık olarak 4 yaşından sonra kaybolmaya başlaması beklenmektedir.

Bebekler parmak emmeyi zamanla geliştirerek, ayak parmaklarını, oyuncaklarını, battaniyesini, eşyaları sık sık ağızlarına götürmeye başlarlar. Bu davranışlarının nedeni çevreyi tanıma ve keşfetme ihtiyacı olarak kabul edilir.

Resim 2.11: Keşfetme güdüsüyle ilk yıllarda parmak emme

Birçok uzman, yeterli ilgi ve sevgi görmeyen, temel ihtiyaçları zamanında karşılanmayan, huzursuz bir aile ortamında büyümüş, güvensiz çocuklarda parmak emme davranışının sıklaştığını belirtir. İlk yıllar için normal kabul edilen bu davranış ileriki yaşlarda devam eder veya yeniden ortaya çıkarsa bir uyumsuzluk sorunu olarak kabul edilir.

Çocuklar kendi sorunları ile başa çıkmada yetişkinler kadar güçlü değildir. Korku, açlık, anneden ayrılma ya da uykuya dalma sırasında parmak emme, dudakları ile oynama veya dudak ısırma, koparma davranışları gösterebilirler. Örneğin; kreşe başlamış on bir aylık bir bebek anneden ayrı kalmanın verdiği korku ve endişe ile parmak emme davranışını sıklaştırabilir. İleriki yaşlarda parmak emme davranışı, boşanmalar, anne-babadan birinin ölümü, babanın ya da annenin uzun süre evden uzakta kalışı, kaygı, kıskançlık gibi nedenlerden kaynaklanabilir.

Resim 2.12: 0-1 Yaş ağızdan zevk alma dönemi

Neler Yapılabilir?

Parmak emme davranışında ilk olarak bu davranışa neden olan durumların araştırılması ve bu durumların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Parmak emme davranışı gösteren çocukların anne-babaları çocuğun bu davranışı ile aşırı ilgilenmemelidirler. Çünkü parmak emmeye ilginin arttığını gören çocuk bunu daha çok yapacaktır. Bazen de çocuk bu davranışı anne-babasını kızdırmak için kullanabilir. Çocuk parmağını emdiğinde ilgisini başka yöne kaydırarak davranışı sonlandırmasını sağlamak uygun bir yol olacaktır.

Çocuğun ihtiyaçları zamanında ve yeterli düzeyde karşılanmalı, sevgi ve ilgi gösterilerek güven duygusu geliştirilmelidir. Çocuk anne baba ile duygularını ve düşüncelerini rahatça paylaşabilmelidir. Çocuğa ısrarcı ve hoşgörüsüz bir tutumla yaklaşılmamalı, çocuk suçlanmamalı ve dalga geçilmemelidir. Çocuğa davranışının ne kadar zararlı olabileceği anlatılmalıdır.

Çocuğu kesinlikle diğer çocuklarla karşılaştırmamalı, sabırlı olmalıdır. Önemli olan parmak emme davranışına neden olan faktörleri bulup ortaya çıkarmak ve ona göre davranmaktır. Problemleri ve gerginlikleri azalan sevildiğini hisseden çocukta güven duygusu geliştikçe, parmak emme davranışı ortadan kalkar.

“Sevgi ektiğimiz yerde mutluluk büyür.”

Shakespeare

2.2.3. Tırnak Yeme

Tırnak yeme davranışı, tırnağı ya da tırnak etini dişiyile koparma davranışı olarak tanımlanmaktadır. 4-5 yaşlarından itibaren görülmeye başlar. Nadiren daha küçük yaşlarda da görülebilir. Okul çağında tırnak yeme en yoğun şekilde görülür. Tırnak yeme davranışı hem psikolojik hem de bazı sağlık problemlerine (mikropların taşınması) yol açmaktadır.

Resim 2.13: 2-3 yaşlarında Tırnak yeme

Tırnak yeme, çocuklarda ruhsal sıkıntıları ve gerilim duygularını azaltmaya yönelik bir davranıştır. Yine istek ve duygularını gösteremeyen çocuk, bunu yansıtmak amacıyla da tırnak yiyebilir. Bu, onun çevreye mesaj yollama şeklidir. Evdeki anlaşmazlıkların büyümesi, başarısızlık, engellenmeler, kendini yalnız hissetme gibi faktörler tırnak yemeyi artırır. Anne-baba-çocuk arasında sağlıklı iletişim kurulmadığı takdirde çocuk tırnak yeme davranışına sığınacaktır. Aile içinde tırnak yiyen birinin örnek alınması da bu davranışa neden olmaktadır.

Tırnak yeme davranışı genelde aileler tarafından bir davranış bozukluğu olarak düşünülmez. Kendilerince değişik yöntemlerle bunu ortadan kaldırmaya çalışırlar. En yaygın uygulanan yöntem eline acı biber sürmek ya da eldiven giydirip bileğinden bağlamaktır. Bu yöntemler çocuğu sınırlayan, engelleyen, var olan öfke ve korkularını arttıran yöntemlerdir.

Neler Yapılabilir?

İlk zamanlar aile, tırnak yeme davranışını görmezlikten gelip çocuğun dikkatini başka yönlere çekmeye çalışmalıdır. Tırnak yeme davranışına neden olan faktörler araştırılıp ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Alışkanlık problemlerinin çocuğun kontrolü dışında olduğu unutulmamalı, çocuk bu yüzden cezalandırılmamalıdır. Çocuğun davranışı üzerinde fazla durularak çocukta daha fazla kaygı yaratılmamalıdır. Tırnak yemenin hoş bir davranış olmadığı onu üzmecek bir şekilde açıkça anlatılmalıdır. Çocuğu kimseyle kıyaslamamalı endişe, yaptıkları kınanmamalı, korku verecek televizyon programlarından uzak tutmalıdır.

Anne-baba, sorunlarını konuşarak çözmeye çalışmalı, çocuğa yeterli sevgi, hoşgörü ve ilgi göstererek, onların güven duygusunu pekiştirmelidir. Küçük sorumluluklar verilerek çocuğun kendine güveni artırılmalıdır. Olumlu yönleri ön plana alınmalıdır.

Çocuğun yapmaktan zevk aldığı etkinliklere ya da enerjisini boşaltabileceği sportif etkinliklere yöneltilmesi onda sıkıntı yaratan durumla ilgili gerginliğinin azaltılmasında bir yol olarak düşünülebilir.

2.2.4. Yalancılık (Hayal Kurma)

Yalan, insanların doğru olmadığını bildiği bir şeyi, aldatmak, örtbas etmek amacıyla söylemesidir. Yalan söylemek toplum tarafından ayıplanan bir davranış olduğu gibi doğruyu söylemek toplum tarafından kabul gören bir davranıştır. Bu yüzden çocuğun gerçek ile gerçek olmayan davranış arasındaki farkı öğrenmesi önem taşımaktadır.

Altı yaşından küçük çocuklar, gerçeğe hayali birbirinden ayırt edemedikleri için bu yaşa kadar söylenen yalanlar davranış bozukluğu olarak düşünülmez. Evde yalnız başına evcilik oynarken boş koltuklarda misafir varmış gibi onlarla konuşan, “Kiminle oynuyorsun” sorusuna “Arkadaşlarım var bak onlarla oynuyorum” diyen dört yaşındaki bir çocuk hayali oyunlar oynar ve hayali yalanlar söyler. Bu, onun gelişimsel özelliğidir. Okul öncesi dönemde henüz hayal ve gerçeği birbirinden ayıracak olgunluğa ulaşmadıkları için çocuğun her söylediği yalan olarak değerlendirilmemelidir.

Resim 2.14:Hayali oyunlar

Çocukların konuşmalarında abartma ve hayal çoktur. Örneğin;” babam bize havuzlu bir ev aldı” diye övünen bir çocuğu dinleyen diğer çocuklardan biri “bizimde kocaman arabamız var “, öteki de “benim babam dünyanın en güçlü babasıdır,” diyebilir.

Çocukları yalana iten, çoğunlukla anne-babanın yanlış tutumlarıdır. Çocuk küçükte olsa, anne-babasının yalanlarına çok duyarlıdır. Kandırılmayı kolay affetmez. Örneğin; “hadi seni parka götürüyorum.” diye doktora götürülen bir çocuk anne-babasına çok kızar ve onlara olan güveni azalır.

“Hiçbir miras doğruluk kadar zengin değildir.”

Shakespeare

Anne-babayı örnek alan çocuğa, babasının telefonda konuşmak istemediği birine kendisi için “Evde yok” dedirtmesi ya da annesinin saçının şeklini hiç beğenmediği arkadaşına sürekli “Çok güzel olmuşsun, bu saç sana çok yakışmış” gören çocuğun yalanı normal bir davranış olarak benimsemesine neden olabilir.

Özellikle anne, çocuğunu kendi yalanlarına ortak ederek onda yalanın alışkanlık hâline gelmesine neden olabilir. “Akşam babana güne gittiğimizi sakın söyleme, sorarsa hasta ziyaretine gittiğimizi söyleriz.” Gibi yalanlar zaman zaman durum çocuğun annesine karşı kullanabileceği bir koz hâline de dönüşebilir.

Çocuklar aynı zamanda, cezadan ya da yapmaları gereken işlerden kaçmak için de yalan söyleyebilir. Hatalı davranışı yetişkinlerden gizlemek, kendisini suçsuz göstermek için gerçekleri bilerek çarpıtmak en sık rastlanan yalancılık türleridir.

Aşırı baskılı, anlayışsız bir ortamda büyüyen çocuk sonuçlarından korktuğu olaylar hakkında yalan söyleyebilir. Örneğin, okul dışında evden çıkmasına izin verilmeyen çocuk okul çıkışı tüm arkadaşları ile gittiği kısa bir geziyi “Dersimiz bugün uzun sürdü, öğretmen yazılıya çalıştırdı.” diyerek geçiştirmeye çalışabilir. Beklenti düzeyi yüksek olan aileler de büyüyen çocukların da yalana çok sık başvurdukları görülmüştür.

Bazı çocuklar da o kadar çok yalan söyler ki bu yalanlarına kendisi de inanmaya başlar ve gerçeğe yalanı birbirinden ayıramayacak duruma gelir. Ergenlik çağındaki bir genç, arkadaşlarına kendini kabul ettirmek, onların gözünden düşmemek için zaman zaman yalana başvurabilir.

Neler Yapılabilir?

Yalanı ortadan kaldırmak için anne-babaya çok önemli görevler düşmektedir. Öncelikle anne-baba yalan söylemeyerek çocuğa doğru model olmalıdırlar. Yalana tanık olan çocuk, doğruluk ve dürüstlikle tanışmakta zorluk çekecektir. Anne-baba-çocuk arasında güvene dayalı, sıcak, hoşgörülü, dürüst ilişkiler kurulmalıdır. Çocuğu korkutarak, eleştirerek,

utandırarak eğitmeyi düşünmekten kaçınılmalıdır. Anne-baba ve eğitimciler çocukla ilgili beklentilerinde gerçekçi olmalıdırlar. Çocukları diğer çocuklarla kıyaslamamalıdırlar.

Çocuğun yanlış bir şey yaptığından emin olan anne-baba bunu doğrudan söylemelidir. Onun itiraf etmesi için zorlanması yalana neden olabilir. Cezalandırmak özellikle de bedensel ceza uygulamak yalana ortadan kaldırmak için etkili olmaz, daha çok anne-baba çocuk-arasındaki ilişkiyi zedeler.

Çocuğu yalana sürükleyen nedenler araştırılarak buna uygun çözüm yolları oluşturmak gerekir. Örneğin, arkadaşları ile pikniğe gitmek istemeyen bir çocuğa, özür bulması için yardımcı olmak yerine, gitmek istememesinin nedenlerini araştırıp, çocuğun duygularına önem veren bir çözüm yolu bulmaya çalışılmalıdır.

Ailesi ve çevresi ile ilişkileri zayıf olan çocuklar yalana daha sık başvururlar. Aileler çocuklarını olduğu gibi kabul etmeli, onları desteklemeli, çocukla ilişkilerinde tutarlı davranışlar göstermeli, baskı ortamı oluşturmaktan uzak durmalıdırlar.

“Daima doğru söyleyin ki, söylediklerinizi hatırlamak zorunda kalmayın.”

T.L.Osborn

Etkinlik 7

- Yalan ile ilgili bir drama etkinliği hazırlayınız.
- Kendi aranızda beş kişilik gruplar oluşturunuz.
- Gazete, dergi, İnternet ve kaynak kitaplardan faydalanınız.
- Çevrenizdeki örneklerin nedenlerini araştırınız.
- Etkinliğin sonunda, arkadaşlarınızla sonuçları tartışınız.

2.2.5. Altını İslatma (Enürezis)

Tuvalet eğitimi kasların olgunlaşmasına paralel olarak iki yaşından itibaren kazanılmaya başlar. Ancak çocuk 4–5 yaşına gelinceye kadar, ara sıra gündüzleri, daha sık olarak da geceleri altını ıslatır. Altını ıslatma (enürezis) çocuklarda en az 5 yaşından sonra, yineleyici bir biçimde, istemsiz ya da amaçlı olarak gündüz ve/veya gece yatağa ya da giysilere idrar kaçırılması olarak tanımlanabilir. Altını ıslatmanın sorun olarak kabul edilebilmesi için en az ardışık 3 ay içerisinde haftada iki kez durumun ortaya çıkması ve belirgin olarak sıkıntıya yol açması öngörülmektedir. Erkek çocuklarda kız çocuklara oranla daha fazla görülmektedir.

Altını ıslatma problemi iki tür altında toplanmaktadır. Birincil enürezis bebeklikten beri altını ıslatma davranışının devam ettiği durumlardır. İkincil enürezis ise en az 6 ay ile bir yıl çocuk idrar kontrolü yaptıktan sonra tekrar altını ıslatma davranışı sergilemeye başlamasıdır.

Altını ıslatma davranışının neden olan etmenler üç grupta toplanabilir. Genetik, fizyolojik ve psikolojik etkenler.

Genetik etmenler: Altını ıslatma probleminde kalıtımın önemli bir yeri vardır. Yapılan araştırmalar, yatağını ıslatan çocukların aileleri ve akrabalarının yarıya yakın bir bölümünde çocukluk yaşlarında altını ıslatma probleminin olduğunu göstermiştir.

Fizyolojik etmenler: Hormonlar, mesane fizyolojisi ile ilgili sorunlar, böbrekte ve boşaltım sistemlerinde var olan bozukluklar ve idrar yollarındaki hastalıklar alt ıslatmalara neden olabilir. Uykusu çok derin çocuklarda, gece altını ıslatma görülebilir. Çocuğun bu özelliği sonucu, derin uykuda idrar torbasının büzücü kasları gevşemekte ya da içten gelen idrar uyarılması, çocuğu uyandırmaya yetmemektedir.

Psikolojik etmenler: Erken ve baskılı tuvalet eğitimi, anne ve çocuk arasındaki gergin ilişkiler, ailede ölüm, kardeş kıskançlığı, boşanma, evden ayrılma gibi olaylar da alt ıslatmanın önemli nedenleridir. Korkulardan, örseleyici yaşantılardan ve ameliyatlardan sonra da alt ıslatma görülebilir.

Ruhsal nedenler, alt ıslatmanın en önemli nedenleridir. Yapısal yatkınlığı, uyku derinliği gösteren çocuklarda ruhsal etkenler kolayca alt ıslatmaya neden olur. Altını ıslatma tek başına uyumsuzluğun kanıtı değildir. Bu çocuklar arasında tırnak yeme, yalan söyleme, tikler gibi pek çok uyumsuzluğu bir arada yaşayan olduğu gibi, çok uyumlu olanlar da vardır.

Her gece altını ıslatma, hem de bazı geceler birden fazla bu durumun yaşanması çocuk ile anne arasındaki ilişkiyi bozabilir.”Ne biçim çocuksun, bıktım artık senin ıslattıklarımı yıkamaktan, biliyorum bana eziyet olsun diye yapıyorsun “ şeklinde sürekli kızan, aşağılayan, sinirli bir annenin karşısında çocuğun da çok olumlu davranışlar göstermesi kolay değildir.

Gece boyunca ıslak kalan çocuk böbreklerini üşütebilir. Mikropların ve bakterilerin üremesine idrar yollarının iltihaplanmasına yol açabilir. Çocuk kendini mutsuz ve güvensiz hissedebilir. Oysa altını ıslatma tedavi edilebilen bir problemdir.

Neler Yapılabilir?

Altını ıslatan bir çocuğun en büyük isteği yetişkinlerin bu konuda anlayışlı ve sabırlı olmasıdır. Bu durumun çocuğu üzdüğü, utandırdığı bilinmelidir. Bazı çocuklar altını ıslatmamak için geceleri saatlerce uyumaz.

Çocuğa fiziksel bir ceza kesinlikle verilmemelidir. Her çocuğun farklı özellikleri olduğu unutulmamalı, çocuk kimseyle kıyaslanmamalıdır. Çocukla bu problemini ortadan kaldırmak için, iş birliği yapılmalı, bu rahatsızlığın nedenleri ve tedavi yolları ile ilgili konuşulmalıdır.

Çocuğun gece uyku öncesi sıvı alımının kısıtlanması, çocuğu duygusal olarak destekleyici davranışlar sergilenmesi gerekir. Çocukla birlikte ıslak ve kuru kalktığı günleri

işaretleyebilmesi için bir çizelge hazırlanır. Çocuk, her gün uyanınca durumuna göre işaret koyar ve sorumluluk kazanır.

Altını ıslatan çocuğun, önce fizyolojik nedenlerini inceleyip, daha sonra da psikologa götürülmesi doğru olur. Çocuk uzman birinden yardım almalı ve bu yardım düzenli olmalıdır. Uzmanın ve ailenin işbirliği içerisinde verecekleri kararlar çocuğa en uygun tedavi yöntemi uygulanmalıdır.

2.2.6. Dışkı Kaçırma (Enkopresis)

Çocuğun kakasını tutma ve bırakma fonksiyonunu kontrol edebileceği yaşa gelmiş olmasına rağmen tutamamasına dışkı kaçırma adı verilir.4 yaşında veya ona eşdeğer bir gelişim düzeyinde iken, çocuğun dışkısını en az 3 ay boyunca en az bir kez bu davranışı göstermesi olarak tanımlanmaktadır. . Bu durum alt ıslatmaya göre daha az görülür. Erkek çocuklarda daha sık rastlanır.

Alt ıslatmaya göre dışkı kaçırma daha önemli bir sorun olduğunun göstergesidir. Dışkı kaçırmanın organik, sosyal ve duygusal birçok etmenden kaynaklandığı öngörülmektedir. Organik olarak kabızlık, çeşitli barsak problemleri dışkı kaçırmaya neden olabilmektedir. Alt ıslatmada olduğu gibi, yanlış tuvalet eğitimi nedeniyle baştan beri dışkı tutamama davranışı ile dışkılama düzene girdikten sonra bozulmuş bir dışkılama davranışı da görülebilir. Annenin erken tuvalet eğitimine başlaması, aşırı titiz, katı ve cezalandırıcı olması çocuğun dışkısını tutma ya da kontrol edememe davranışları geliştirmesine neden olabilir.

Yeni bir kardeşin olması, korkutucu olaylar, hastaneye yatış, yeni bir çevre, anaokuluna gidiş gibi çocuğu tedirgin edici olaylar, çocukta gerilemeye neden olur. Ölüm ve ayrılıklar da bu davranışı tetikleyen nedenlerdendir. O güne kadar kazanılmış olumlu davranışların bozulmasına da yol açabilir. Dışkı tutamama da bunlardan biridir.

Neler Yapılabilir?

Dışkı kaçırmanın ortadan kaldırılması için öncelikle buna neden olan faktörler bulunmalı ve buna uygun çözüm yollarına gidilmelidir. Dışkısını tutamayan çocuklar üzerindeki gereksiz baskının kaldırılması, annenin aşırı titiz davranışlardan vazgeçmesi gerekir. Çocukla olumlu bir ilişki sağlandıktan sonra problemin çözümü kolaylaşır.

Çocuğa aradığı, sevgi ve ilgiyi yeterli ve zamanında vermek çok önemlidir. Baskılı, otoriter, aşağılayıcı, kavgalı, tedirgin edici aile ortamından uzaklaşıp, çocuğu dinleyen, ona değer veren onunla nitelikli zaman geçiren, sevginin hissedildiği sıcak bir ortamın oluşmasına özen göstermelidir.

Dışkı kaçırmada da altını ıslatmada olduğu gibi önce fizyolojik nedenlerin incelenmesi gerekmektedir. Çocuk uzman birinden yardım almalı ve bu yardım düzenli olmalıdır. Uzmanın ve ailenin işbirliği içerisinde verecekleri kararlar çocuğa destekleyici tedaviler uygulanmalıdır. Tedavi sürecinde davranışsal, eğitimsel ve fizyolojik destekler gerekebilir.

Resim 2.15: Problemlerin çözümünde aile içi sevgi ve dayanışma

2.2.7. Çalma

Çocukların, ilkokula başlayana kadar başkalarına ait olan eşyaları izinsiz alması çalma olarak kabul edilmez. Çünkü mülkiyet kavramı gerçek anlamı ile ancak 7–8 yaşından sonra gelişir.

Okul öncesi dönemde çocuk, sevdiği bir oyuncuğun kendisine ait olup olmadığını düşünmediği gibi, oyuncuğun değeri hakkında da bir fikri yoktur. Çoğu zaman kendisindeki oyuncuğu bırakıp, başkasının elindeki oyuncuğu ister, aldıktan sonra da geri vermek istemez. Bazen de annesine, babasına ya da evdeki başka birine ait saat, makyaj malzemesi, toka, takı gibi eşyaları alır ve saklar.

Birkaç kardeşi olan veya dede, nine, hâlâ gibi yakınlarla birlikte yaşanan ailelerde çocuk paylaşma davranışını çok çabuk öğrenir. Kekini kardeşinle paylaş, elindeki şekerin birine de ablana ver” gibi uyarılarla çocuk kendisinde olanları paylaşmayı öğrenir. Başkalarına ait olanların da paylaşılabilirliğini düşünür. Yine kalabalık ve sosyoekonomik seviyesi düşük ailelerde kardeşlerin eşyalarının ortak kullanılması çocuktaki mülkiyet, sahip olma duygularının yerleşmesini zorlaştırır. Yatılı okullar, çocuk yuvaları gibi kurumlarda bulunan çocuklarda da bu duygunun kazanılması zor olmaktadır.

Çalma davranışının olası nedenleri arasında, yukarıda belirtilen mülkiyet duygusunun gelişmemesi, yetersizlik ve değersizlik duygusu ve başkalarını kıskanma, bilişsel yetersizlik, aile içi uyumsuzluk ve ebeveynlerin çocuğun davranışına gösterdikleri uygunsuz tepkiler yer almaktadır. Tekrarlayan çalma davranışının en önemli nedeni ise ilgi ve sevgi yoksunluğudur. Bazı durumlarda çocuk, yetişkinlerin ilgisini çekmek için “Ben de varım.” diyerek kendini göstermek için çalma davranışına başvurabilir. Anne-baba yoksunluğu, sevgi yetersizliği, çalmaya neden olabilir.

Kendisine ait olmayan bir şeyi izinsiz alan sekiz yaşındaki bir çocuk, genellikle yaşlılarından daha az popüler bir çocuktur. Bu davranışı da duygusal boşluğu, doyumsuzluğu doldurmak için yapmış olabilir. Ya da sevilen bir çocuğun eşyasını izinsiz alarak ona zarar vermek, onu üzme istemiş olabilir.

Çocuğun model aldığı kişiler çalma davranışında bulunuyor ya da bu konuda olumsuz bir tutum içinde olmuyorsa, olayları görmezlikten geliyorsa çalma davranışının görülme olasılığı daha yüksek olur. Örneğin çocuk ilkököl döneminde arkadaşının silgisini çok beğenmiş ve eve getirmiştir. Anne bunu görmezlikten geldiğinde ya da “Zaten o çocuk zengin iyi yapmışın, boş ver annesi bir tane daha alsın.” dediğinde çocuk bu davranışı normal kabul eder ve başka bir sefere sınıftan kalem getirir, başka bir gün para, spor malzemesi gibi eşyalarla bu işi alışkanlık hâline getirir.

Neler Yapılabilir?

Öncelikle probleme neden olan faktörler araştırılmalı, çocukla bu konuda açık konuşulmalıdır. Kesinlikle çocuğu damgalayıcı, suçlayıcı ifadelerden uzak kalmalıdır.

Çocuğun başkasına ait bir şeyi izinsiz aldığını öğrenince, onun bu davranışının yanlış bir şey olduğunu anlamasını sağlamak için, basit açıklamalar, örnekler vermeli, çocuğu utandırmaktan, onunla alay etmekten kaçınılmalıdır. Başlangıçta çocukla sakın bir şekilde konuşmak zor olabilir. Yinede anne-baba her zamanki gibi soğukkanlı ve sabırlı davranmaya özen göstermeli, bu tip problemlerin çözümünün zaman alacağını unutmamalıdır.

Çocuğa bireysel ve toplumsal haklara saygı göstermesi öğretilmelidir. Çocuğun temel ihtiyaçları zamanında karşılanmalı, belli miktarlarda harçlıklar verilmeli, kimseyle kıyaslama yapılmamalıdır. Mülkiyet duygusunun gelişmesi için kendine ait dolap, oda ve özel kullanım alanlarının sağlanması için imkânlar yaratılmaya çalışılmalıdır. Anne-baba çocuğuna zaman ayırmalı, arkadaşlarını tanımalı, iletişimi hiçbir zaman bozmamalıdır. Çocuğun güven duygusu, sevgi sözleri ve davranışları ile onaylanarak geliştirilmelidir.

Çocuğa her konuda olduğu gibi bu konuda da doğru örnek olunmalıdır. Çocuğa ceza, özellikle de bedensel ceza uygulamak durumu iyileştirmek yerine daha kötü hâle getirir. Bu yüzden çocuğun cezalandırılması yerine onun probleminin çözümünde yanında olduğunu hissettirerek, destekleyici bir yaklaşımla iyileştirmeye çalışmak gerekir.

Başkasına ait bir şeyi aldığı anlaşılan çocuk, başkalarının yanında bunu itiraf etmesi için zorlanmamalı ya da aldığını geri vermeleri istenmemelidir. Bu durum çocukta utanç ve kızgınlık duygularına neden olur. Bunun yanında çalma davranışı görmezlikten gelinmemeli uygun bir dille çocukla konuşulmalı ve başkasından alınan eşyaların uygun bir şekilde geri verilmesi sağlanmalıdır. Çalma davranışı sık görülmeye başladığında mutlaka bir uzmana danışarak, bu olumsuz davranış altında yatan nedenlerin ortaya çıkarılması sağlanmalıdır.

2.2.8. Mastürbasyon

Bebeklik ve erken çocukluk çağlarında özellikle uykuya dalma ya da uyanma sırasında çocuğun cinsel organı ile oynayarak doyuma ulaşmasına “mastürbasyon” denir. Çocuk banyo ve tuvaletten sonra temizlenme sırasında cinsel organına olan temastan haz duyar ve bu hazı yeniden yaşamak için mastürbasyona başvurabilir.

Mastürbasyonun arada bir görülmesi, bir problem değildir. Aşırı olması ve süreklilik kazanması çocuğun önemli ruhsal gerilimlerin veya doyum ihtiyacının belirtisi kabul edilir.

Bazı çocuklar yere uzanıp ileri geri sürtünerek ya da büyük bir dolgu oyuncağının üzerine oturup sürtünerek, kendini uyarır. Nefes nefese kalır, terler ve cinsel doyum elde eder. Bu durumu gören anne panik içinde, çocuğa sert tepkiler gösterir. Gösterilen tepkilerin annenin bilinçli olmasıyla da çok önemli ilişkisi vardır. Anne kulaktan duyma bilgilerle çocuğunun ileride cinsellik meraklısı biri olacağından korkar. Çocuğu azarlar, döver, korkutur. Böylelikle çözeceğini düşündüğü problemi, çocuk gizli gizli yapmasına neden olarak artırır.

Yeni bir kardeşin doğumu ve ilgi azlığı gibi nedenlerde çocuk kendi kendini uyararak doyum sağlamaya çalışabilir. Kimi zaman da kaşıntıya yol açan genital rahatsızlıklar, çocuğun bu uyarıdan hoşlanıp devam etmesine neden olur. Çok sıkı pantolonlar da sürtünmeye neden olacağından mastürbasyon başlangıcı olabilir.

Neler Yapılabilir?

Öncelikli olarak ailenin bu konuda doğru bilgilere sahip olması önemlidir. Çocuğun mastürbasyon yapmasının yetişkin mastürbasyonundan farklı olarak değerlendirmelidir. Çocuğa bu davranışından dolayı, kendini suçlu hissettirecek baskılar uygulanmamalıdır. Bu, çocukta değersizlik ve nefret duyguları oluşturur.

Bebeklik ve çocukluk döneminde çocuk yalnız bırakılmamalıdır (Özellikle uykuya dalarken ve uyanınca). Çocuk uykuya dalıncaya kadar yanında kalıp, yanında kitap okumak yararlı olacaktır. Yine çocuk tek başına televizyon izlerken, oyun oynarken ara sıra kontrol edilmeli, böyle bir davranış görülürse çok fazla tepki göstermeden dikkati başka bir yöne çekilmelidir.

Çocuğun temizliğine, sağlık problemleri olup olmadığına dikkat etmek gerekir. Çocuğun sağlık problemi varsa mutlaka tedavi edilmelidir.

Özetle söylemek gerekirse çocukta ara sıra görülen mastürbasyon davranış bozukluğu değildir. Ancak aşırı görülmeye başlamışsa, bu durumu görmezlikten gelmek de yanlıştır. Çözüm bulmak için bir uzmandan yardım alınmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Farklı duyguları tanıma ile ilgili aşağıdaki çalışmayı sınıfınızda arkadaşlarınızla uygulayınız. Bu faaliyeti okul öncesi eğitim kurumlarında 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulamak üzere geliştirerek, saklayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çalışma ortamını hazırlayınız.	➤ Sınıf ortamının bu faaliyete uygun ve düzenli olmasını sağlayınız.
➤ Etkinliğin uygulanması için gerekli olan araç-gereçleri temin ediniz.	➤ Kağıt tabak ya da yuvarlak kesilmiş karton, boya kalem, renkli keçeli kalemleri her öğrenciye yetecek miktarda temin ediniz.
➤ Kağıt tabakların her birine ayrı ayrı mutlu, üzgün, öfkeli vb. yüz ifadeleri çiziniz.	➤ Farklı yüzler çiziminde çeşitli kaynaklardaki resimlerden ve arkadaşlarınızdan yararlanabilirsiniz.
➤ İnsanların hangi durumda neler hissettiklerini arkadaşlarınız ile konuşunuz.	➤ Kendi yaşantılarınızdan örnekler verebilirsiniz.
➤ Farklı duygular uyandıran durumlara örnekler veriniz.	➤ Kaldırdığınız tabağı tüm arkadaşlarınızın görmesini sağlayınız.
➤ Bu örnek duruma uyan tabağı kaldırmız.	➤ İyi bir gözlemci olunuz.
➤ Değişik durumlarda aynı tabağı ya da farklı tabağı kaldıran arkadaşlarınız oldu mu, belirleyiniz.	➤ Farklı görüşler olduğunu kabul ederek, olumlu iletişim içinde olunuz.
➤ Farklı tabaklar kaldırılmasının nedenlerini tartışınız.	➤ Raporlar ve açıklamalarınızın açık ve anlaşılır olmasına özen gösteriniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadıklarınız için **Hayır** kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çalışma ortamını hazırladınız mı?		
2. Etkinliğin uygulanması için gerekli olan araç-gereçleri temin ettiniz mi?		
3. Kağıt tabakların her birine ayrı ayrı mutlu, üzgün, öfkeli vb. yüz ifadeleri çizdiniz mi?		
4. İnsanların hangi durumda neler hissettiklerini arkadaşlarınız ile konuştunuz mu?		
5. Farklı duygular uyandıran durumlara örnekler verdiniz mi?		
6. Bu örnek duruma uyan tabağı kaldırdınız mı?		
7. Değişik durumlarda aynı tabağı ya da farklı tabağı kaldıran arkadaşlarınız olup olmadığını belirlediniz mi?		
8. Farklı tabaklar kaldırılmasının nedenlerini tanıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. ( ) Kaygılı çocuklar kurallara uyarlar, çünkü kendisine kızılmasından kaçınırlar.
2. ( ) Öfkeli çocukla anne-baba mücadele etmeli, öfkesini bastırmak için gerekirse cezalar vermelidir.
3. ( ) Dışkı kaçıрма çocuk yedi yaşına gelene kadar bir problem olarak kabul edilmez.
4. ( ) Altını ıslatma erkek çocuklarda daha çok görülür.
5. ( ) Yeni bir kardeşin doğumu, ilgi azlığı gibi nedenler mastürbasyona yol açabilir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi, duygusal gelişimle ilgili problemler grubuna giren sorunlardan biridir?
A) Parmak emme
B) Hırsızlık
C) Altını ıslatma
D) İnatçılık
7. Çocuklarda mülkiyet kavramının gelişmemesi hangi tür bir uyum bozukluğuna neden olabilir?
A) Yalancılık
B) Okuldan kaçma
C) Çalma
D) Tırnak yeme
8. Dışkı kaçıрма, çalma, alt ıslatma gibi problemler hangi tür çocuk uyum sorunları içinde yer alır?
A) Duygusal gelişimle ilgili problemler
B) Suça dönüşebilen problemler
C) Alışkanlık ve eğitim problemleri
D) Cinsel problemler

9. Aşağıdakilerden hangisi altını ıslatmanın nedenlerinden biri değildir?
- A) Kalıtım
  - B) Uykunun ağır olması
  - C) Bedensel hastalıklar
  - D) Çocuğun cinsiyeti.
10. İnatçılık hangi yaşlar arasında gelişimsel bir özellik olarak görülür?
- A) 1,5-4 yaş
  - B) 5-7 yaş
  - C) 7-9 yaş
  - D) 9-10 yaş

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme” ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Altını ıslatma ile ilgili olarak verilen bilgilerden hangisi doğrudur?
A) Altını ıslatan bir çocuğun mutlaka diğer kardeşleri de altını ıslatıyordur.
B) Altını ıslatmak çocuğun kaderidir, çünkü kolay tedavi edilmez.
C) Altını ıslatmanın hem biyolojik hem psikolojik nedenleri olabilir. .
D) Alt ıslatmanın tedavisi için verilen ilaçlar kısırlığa neden olabilir.
2. Hangi yaşa kadar söylenen yalanlar, uyumsuz davranış olarak kabul edilmez?
A) 5-6 yaş
B) 8-9
C) 10-12
D) 12-14
3. Aşağıdakilerden hangisi, alışkanlık ve eğitim problemlerinden biridir?
A) Öfke
B) Mastürbasyon
C) Saldırganlık
D) Korku
4. Aşağıdakilerden hangisi kaygı durumu içinde olan bir çocukta görülmez?
A) Heyecan
B) Duygusalılık
C) Bağımlılık
D) Rahatlık
5. Aşağıdakilerden hangisi korkunun nedenlerinden biri değildir?
A) Korkuyu disiplin aracı olarak kullanmak
B) Yaşanılmış olumsuz olaylar
C) Korkuyu yansıtan anne-baba modeli
D) Kalıtım
6. Bebeklik döneminde öfke en çok ne zaman ortaya çıkar?
A) Bebeğin temel ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması
B) İsteklerinin yerine getirilmesi
C) Hoşgörülü bir anne modeli
D) Baba ile olumlu ilişkisi

7. Aşağıdakilerden hangisi, kıskançlığın giderilme yollarından biridir?
A) Çocuğu diğer çocuklarla kıyaslamak
B) Kıskançlıkla ilgili tepkileri görmezlikten gelip konuyu uzatmamak
C) Çocuğa ait oyuncakları izinsiz arkadaşlarına vermek
D) Yeni doğan kardeşinin bakımında ondan yardım istememek
8. Tırnak yeme davranışı hangi yaştan itibaren görülebilir?
A) 1-2 yaş
B) 4-5 yaş
C) 6-7 yaş
D) 8-9 yaş
9. Dışkı kaçıırma ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
A) Altını ıslatmanın tersine en çok kız çocuklarda görülür.
B) Annenin tuvalet eğitimi sırasındaki baskılı tutumu dışkı kaçırmaya neden olabilir.
C) Dışkı kaçıırma öç almak için de yapılan bir davranış olabilir.
D) Çocuğa karşı sabırlı ve ilgili olmak gerekir.
10. Aşağıdakilerden hangisi tırnak yeme davranışının olası nedenlerinden biri değildir?
A) Evdeki anlaşmazlıklar
B) Engellenmeler
C) Anne-baba-çocuk arasında sağlıklı iletişim
D) Başarısızlık

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	B
3	D
4	B
5	D
6	Doğru
7	Yanlış
8	Doğru
9	Doğru
10	Doğru

ÖĞRENME FAALİYETİ 2 CEVAP ANAHTARLARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Yanlış
4	Doğru
5	Doğru
6	D
7	C
8	C
9	D
10	A

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	D
5	D
6	A
7	B
8	B
9	A
10	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- CÜCELOĞLU Doğan, İletişim Donanımları, İstanbul, 2002.
- DİRİM Aygören, Çocuk Ruh Sağlığı, İstanbul, 2003.
- ERKAN Serdar, Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri, Ankara, 1995.
- GÖKNAR Özcan, Bilinçli Çocuk Yetiştirme, Ankara, 2004.
- YAVUZER Haluk, Okul Çağı Çocuğu, İstanbul, 2004.
- YÖRÜKOĞLU Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, İstanbul, 2003.

KAYNAKÇA

- AYDOĞMUŞ K, A. BATLAŞ, Z. BATLAŞ, Ü.DAVASLIGİL, O. GÜNGÖRMÜŞ, E. KONUK, Ü. KORKMAZLAR, Ö. KÖKNEL, L.NAVARO, A. OKTAY, N. RAZON, H. YAVUZER, **Ana-Baba Okulu**, İstanbul, 1994.
- BİLİR Şule, **Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri**, Ankara, 1986.
- BAKIRCIOĞLU Rasim, **Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları**, Ankara, 2002.
- CHAPMAN, Gary, R. CAMPBELL, **Çocuklar İçin Beş Sevgi Dili**, İstanbul, 2005.
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, 1992.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İletişim Donanımları**, İstanbul, 2002.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İçimizdeki Çocuk**, İstanbul, 1993.
- ÇAĞLAR Doğan, **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi**
- DİRİM Aygören, **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul, 2003.
- ERKAN Serdar, Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri, Ankara, 1995.
- GÖKNAR Özcan, **Bilinçli Çocuk Yetiştirme**, Ankara, 2004.
- BİLGİN AYDIN N. Hülya, **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul, 2003.
- GÜLSER Mutlu, Yeter YILDIRIM AKBIYIK , **Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları**, Ankara, 1999.
- NAVARO Leyla, **Beni Duyuyor musun?**, İstanbul, 1987.
- ÖZALP Alanur, **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul, 2005.
- SAYGILI Sefa, **Çocuklarda Davranış Bozuklukları**, İstanbul, 2005.
- YAVUZER Haluk, **Okul Çağı Çocuğu**, İstanbul, 2004.
- YÖRÜKOĞLU Atalay, **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul, 2003.
- SELÇUK Ziya, Nedret GÜNER, **Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları**, Ankara, 2001.